

Ο ΧΩΡΟΣ ΚΑΙ ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΤΟΥ ΕΝΝΟΙΕΣ

Ρόϊδω Μητούλα

Καθηγήτρια Χαροκοπέιου Πανεπιστημίου

ΟΙ ΒΑΣΙΚΕΣ ΕΝΝΟΙΕΣ ΤΟΥ ΧΩΡΟΥ (SPACE)

Συγκεκριμένος, υλικός
μετρήσιμοι όγκοι και
εκτάσεις στο χάρτη

ή

Αφηρημένος
ομοιογενής και το ίδιο προσπελάσιμος
από όλες τις κατευθύνσεις (πχ. ο χώρος ως πεδίο
επιρροής μιας πόλης ή ενός πόλου ανάπτυξης)

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΟΥ ΤΟΠΟΥ (PLACE)

Ο τόπος είναι:

- Συγκεκριμένο **τμήμα του γεωγραφικού χώρου** που καταλαμβάνεται από **πρόσωπα ή πράγματα**
- **μοναδικός**
- έχει **υλική υπόσταση**
- περιέχει στοιχεία **ορατά, βιώσιμα, πραγματικά, μετρήσιμα**
- ορίζεται ιστορικά, έχει **όνομα, μνημεία, πολιτισμό**
- μπορεί να αποτελεί **σημείο αναφοράς** μιας ή περισσότερων **κοινωνικών ομάδων**

Η ΕΝΝΟΙΑ ΤΗΣ **ΤΟΠΟΘΕΣΙΑΣ** (LOCATION)

Αναφέρεται στη **χρήση του χώρου** είναι **σημείο εγκατάστασης**
σε συνάρτηση με μία συγκεκριμένη **δραστηριότητα** -> -> -> -> -> μιας ανθρώπινης δραστηριότητας

Η τοποθεσία γίνεται τόπος -> -> -> -> όταν αποκτήσει όνομα και κάποια ιστορικά χαρακτηριστικά που υπερβαίνουν τη χρήση του π.χ. το Γκάζι στην Αθήνα

-> -> -> -> όταν ταυτιστεί με κάποια συγκεκριμένη πληροφορία π.χ. το γεωγραφικό πλάτος $40^{\circ} 30'$ και το γεωγραφικό μήκος 23° = η Θεσσαλονίκη

ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ ΠΟΥ ΑΣΧΟΛΟΥΝΤΑΙ ΜΕ ΤΟ ΧΩΡΟ...

Γεωγραφία
Κοινωνιολογία
Δημογραφία

Τα όρια μεταξύ των επιστημών που ασχολούνται με το χώρο είναι ασαφή...

Οικονομική Γεωγραφία
Κοινωνική Γεωγραφία
Περιφερειακή Πολιτική
Πολοδομία
Χωροταξία
κ.ά.

ΠΕΡΙΟΧΗ..... προκύπτει από οποιαδήποτε **τομή πάνω στο γεωγραφικό χώρο**

ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ..... προκύπτει από μία **ολοκληρωμένη δομή**
(οικονομική, κοινωνική, φυσική, διοικητική)
που τη διαχωρίζει από τις άλλες περιφέρειες

αποτελεί μία **συνεχόμενη γεωγραφική ενότητα**

Η έννοια της περιφέρειας προϋποθέτει την αντίθετή της:

Περιφέρεια..... Ελλάδα

Κέντρο.....Ευρώπη

Συγκεκριμένο σύστημα αναφοράς

(γλωσσικό, κοινωνικό, οικονομικό κ.ά.)

Η ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΑ είναι ένα..... «ανοιχτό» οικονομικό σύστημα..... σε αντίθεση με το κράτος

Οι ΠΕΡΙΦΕΡΕΙΕΣ διαχωρίζονται σε:

ΟΜΟΓΕΝΕΙΣ..... Περιοχές με ομοιότητες οικονομικές, κοινωνικές πολιτικές, γεωγραφικές κ.ά.

ΠΟΛΙΚΕΣ.....

- Περιοχές με στενή αλληλεξάρτηση μεταξύ τους (ροές ανθρώπων, αγαθών, υπηρεσιών, χωρίς απαραίτητα να είναι ομοιογενείς.
- Είναι χρήσιμες για να προσδιοριστούν τα κέντρα που ελέγχουν την περιφέρεια και οι διαπεριφερειακές σχέσεις παρά τα όρια της περιφέρειας

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΣΜΟΥ / ΣΧΕΔΙΑΣΜΟΥ.....

- Περιοχές που ορίζονται με κριτήρια διοικητικά / πολιτικά (πχ. Οι 13 περιφέρειες της Ελλάδας)
- Τα όριά τους είναι αρκετά αυθαίρετα από την άποψη των οικονομικών, κοινωνικών, κ.ά. κριτηρίων και αλλάζουν συχνά (πχ. Νομός Σερρών)
- Η δημιουργία αυτών των περιφερειών δείχνει :
  - την αδυναμία σύνταξης ικανοποιητικού ορισμού της περιφέρειας
  - την ευκολότερη συγκέντρωση στοιχείων (επάρκεια στατιστικών στοιχείων, μονάδες ανάλυσης και ομαδοποίησης περιοχών

1° ΑΞΙΩΜΑ:

Υπάρχουν σημαντικές **διαφορές μεταξύ των περιφερειών** μέσα σε μία χώρα
Αυτό συμβαίνει σε όλες τις χώρες του κόσμου. Υπάρχουν οικονομικές,
κοινωνικές, πολιτιστικές κ.ά. διαφορές

2° ΑΞΙΩΜΑ

Οι διαφορές μεταξύ των περιφερειών **μεταβάλλονται**
Υπανάπτυκτες χώρες αναπτύσσονται, ή και το αντίθετο
(πχ. Αποβιομηχανοποίηση, περιβαλλοντική υποβάθμιση ή αναβάθμιση κ.ά.)

Ο ΟΡΙΣΜΟΣ ΤΗΣ ΠΟΛΗΣ... μπορεί να γίνει από 5 σκοπιές:

Φυσική:

Πληθυσμιακή πυκνότητα, μεγάλο μέγεθος πληθυσμού, συνέχεια δομημένου περιβάλλοντος, κ.ά.

Λειτουργική:

Υψηλά ποσοστά απασχόλησης στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα και υψηλό βαθμό διασυνδέσεων με άλλους οικισμούς

Πολιτική /Διοικητική:

Η πόλη έχει κάποια περιφέρεια στην οποία ασκεί πολιτική και διοικητική επιρροή

Τρόπος ζωής:

Αστικός τρόπος ζωής, αυξημένες καθημερινές μετακινήσεις, κ.ά.

Συμβατικά όρια:

Σε κάθε χώρα υπάρχουν διαφορετικά κριτήρια όπως το μέγεθος του πληθυσμού, η πυκνότητά του, τα ποσοστά απασχόλησης στο δευτερογενή και τριτογενή τομέα, κ.ά. π.χ. στην Ελλάδα η ΕΣΥΕ χαρακτηρίζει ως πόλη τους οικισμούς με περισσότερους από 10.000 κατοίκους, στη Γαλλία από 2.000, στην Αυστρία από 5.000

Βασικό εργαλείο αναπαράστασης του χώρου είναι ο .....**ΧΑΡΤΗΣ**

- Ο Χάρτης προηγήθηκε της γραπτής γλώσσας (Βαβυλώνιοι 3800 π.Χ.). Προέκυψε:
  - από την ανάγκη επικοινωνίας και
  - εμπορικών συναλλαγών
- Ο χάρτης είναι ακριβής, αλλά εκλεκτική, γενικευμένη και απλουστευμένη αναπαράσταση της πραγματικότητας
  - είναι βασικό εργαλείο στο σχεδιασμό και την παρακολούθηση οποιουδήποτε προγράμματος ανάπτυξης
  - είναι αναγκαίος να καταλάβουμε που γίνεται κάποιο γεγονός
  - είναι αναγκαίος στην καθημερινότητα (στην πόλη, για τουρισμό, κ.ά.)
- Η σωστή χρησιμοποίηση του χάρτη προϋποθέτει τη δυνατότητα ανάγνωσής του, γνώση της γλώσσας του χάρτη
  - διεύθυνση
  - απόσταση
  - θέση χρήσιμων ορόσημων
  - κ.ά.

- Ο Χάρτης σχεδιάζεται υπό κλίμακα

αναλογικά

π.χ. χάρτης υπό κλίμακα
1 : 50.000 σημαίνει ότι μία
μονάδα μήκους πάνω στο
χάρτη αντιπροσωπεύει
50.000 μονάδες πάνω στο
έδαφος

γραμμικά

δείχνει σε τι μήκος πάνω
στο χάρτη αντιστοιχεί μία
μονάδα απόστασης πάνω
στο έδαφος

περιγραφικά

π.χ. «1 cm ισούται με
1 τετραγωνικό χιλιόμετρο»

- Ο Χάρτης χρησιμοποιεί σύμβολα

εικονογραφικά/παραστατικά

και παραπέμπουν στο
συγκεκριμένο στοιχείο που
παριστάνουν (πχ. ομπρέλα
για παραλία)

ίδια και ίσα

για κάθε ομοειδή ή
ομόσημα στοιχεία

μη παραστατικά

απλά γεωμετρικά σχήματα
όπως κύκλο, τρίγωνο κ.ά.

ΟΜΑΔΕΣ ΧΑΡΤΩΝ

Τοπογεωγραφικοί / Γενικής Χρήσεως

Σχεδιάζονται με βάση τις τοπογραφήσεις από το έδαφος, τον αέρα και το διάστημα και δείχνουν τη μορφολογία του εδάφους (πχ. Υψόμετρα κ.ά.)

Θεματικοί

Σχεδιάζονται με βάση στατιστικά δεδομένα ή επιτόπιες έρευνες και χωρίζονται σε:

- ποιοτικούς: αναφέρονται στο είδος των φαινομένων που αναπαριστούν πχ. Χρήσεις γης και κατανομή βλάστησης
- ποσοτικούς: αναφέρονται στα μεγέθη ή στην τιμή των φαινομένων

ΟΜΑΔΕΣ ΧΑΡΤΩΝ

Νοητικοί (mental maps)

- Σχεδιάζονται με βάση την εικόνα του περιβάλλοντος που έχει κάποιο άτομο στο μυαλό του.
- Δεν είναι απαραίτητα μία ακριβής αναπαράσταση της πραγματικότητας
- Γνωστά και αγαπημένα μέρη θεωρούνται ότι είναι πιο κοντά από άλλα άγνωστα
- Ο νοητικός χάρτης έχει σημασία γιατί ανάλογα με την αντίληψη που έχει κάποιος για το χώρο:
  - θα μεταναστεύσει
  - θα έχει οικονομικές συναλλαγές
  - θα χωροθετήσει την οικονομική του δραστηριότητα

ΟΜΑΔΕΣ ΧΑΡΤΩΝ

- **Η ποιότητα του νοητικού χάρτη** εξαρτάται από πολλούς παράγοντες:
  - το επίπεδο εκπαίδευσης
  - τον τρόπο μετακίνησης (λεωφορείο, ποδήλατο, αεροπλάνο κ.ά.)
  - το επάγγελμα
  - το φύλο
  - την ηλικία
  - την κοινωνική τάξη
  - το χρόνο παραμονής στην περιοχή (τον πρώτο χρόνο αυξάνονται οι γνώσεις για τον τόπο, αλλά μετά, το άτομο περιορίζεται σε μία καθημερινότητα
- Ο νοητικός χάρτης είναι **αναπόσπαστο τμήμα της προσωπικότητας**, των εμπειριών και των κινήτρων των ατόμων

ΟΙ ΧΑΡΤΕΣ ΩΣ ΤΡΑΠΕΖΕΣ ΔΕΔΟΜΕΝΩΝ

Οι χάρτες μπορούν να περιλάβουν
τεράστιο απόθεμα πληροφοριών

.....

.....

.....

για τις σχέσεις
ανθρώπου –
περιβάλλοντος

σχετικά με τη
μορφολογία του
εδάφους (βουνά,
λίμνες, ποτάμια,
πεδιάδες κ.ά.)

για τα διοικητικά όρια,
οικισμούς, δρόμους,
σιδηροδρομικές γραμμές
ιδιοκτησίες γης
(κτηματολόγιο, κ.ά.)

για την παρουσίαση
κατανομών στο χώρο
(οικονομικών δραστηριο-
τήτων, οικισμών κ.ά.)

.....

.....

.....

συντελούν στην καλύτερη κατανόηση
του κάθε φορά υπό εξέταση φαινομένου
και στην ευκολότερη συσχέτιση στοιχείων